

Bespreking van het boek ‘Stimuleren van schoolse taalvaardigheid bij rekenen’

Rachel Verheijen-Tiemstra, Fontys Hogeschool Kind en Educatie

Nanke Dokter (2021). *Stimuleren van schoolse taalvaardigheid bij rekenen*. Tilburg University, 261 pagina's, te downloaden via <https://www.publicatie-online.nl/publicaties/nanke-dokter>

‘Wat is de kracht van de taalontwikkende leraar?’ is een vraag die lerarenopleider taal Nanke Dokter al langer bezighield en die de aanleiding vormde voor haar promotieonderzoek. Een zeer relevante vraag, want het is belangrijk dat (aankomende) leraren zich bewust zijn van de rol die taal speelt bij alle vakken en dat ze effectief kunnen handelen in verschillende taalgerelateerde situaties. Hierbij kunnen leraren schooltaalstimulerend gedrag inzetten.

Gedecontextualiseerde en cognitief veeleisende taal, gericht op het overdragen en construeren van kennis op school, noemen we schooltaal. Leerlingen die beter zijn in schooltaal, presteren beter op school. Thuis wordt doorgaans een andere taal gesproken dan op school en dit maakt dat leerlingen die van huis uit niet vertrouwd zijn met schooltaal, afhankelijk zijn van leraren om zich deze taal eigen te maken. Daarom is het belangrijk dat (aankomend) leraren zich bewust zijn van de rol die taal speelt bij alle vakken. In haar onderzoek focust Nanke Dokter zich specifiek op de rol van taal tijdens de rekenles. In rekenen-wiskunde is het belang van taal immers groot: om wiskundig te redeneren hebben leerlingen abstracte taal nodig. Waar bijvoorbeeld een tafel thuis vier poten heeft, ligt dat in de rekenles anders. Kinderen moeten deze gedecontextualiseerde betekenis van ‘tafel’ kunnen begrijpen en laten zien dat ze het hebben begrepen.

Het proefschrift bestaat uit twee delen. In Deel 1 onderzoekt Dokter welk schooltaalstimulerend gedrag leraren basisonderwijs van groep 3 en 4 vertonen tijdens de rekeninstructie. Schooltaalstimulerend gedrag is te onderscheiden in schooltaalaanbod van de leraar en schooltaalstimulerende strategieën gericht op schooltaalbegrip of op schooltaalproductie van leerlingen. Dit onderzoek leverde een aantal relevante inzichten op. In de eerste plaats gebruiken leraren vooral strategieën gericht op het herformuleren van schooltaal naar de dagelijkse taal van de leerlingen, de zogenoemde power down gerichte strategieën. Complexe taal gebruikten ze minder vaak. Volgens Harper en Parkin (2017) is het van belang dat leraren pendelen tussen strategieën die gericht zijn op de dagelijkse taal van leerlingen (power down strategieën) en strategieën die gericht zijn op het veranderen van dagelijkse taal in de richting van schooltaal (power up strategieën). In haar onderzoek zag Dokter dat leraren meer gericht zijn op begrip dan op productie. Dat leidt tot gebruik van minder complexe taal, waardoor leerlingen niet in aanraking komen met alle schooltaalkenmerken. Daardoor krijgen leerlingen niet de kans deze complexe schooltaalkenmerken te leren. Dokter pleit er dan ook voor dat leraren meer strategieën inzetten die gericht zijn op productie door leerlingen: leraren mogen leerlingen meer uitdagen om schooltaal te gebruiken. Uit de observaties kwam naar voren dat de didactische werkvorm *gesprek* zich hiervoor het beste leent. Bij deze werkvorm zetten leraren meer power up strategieën in. Een ander resultaat uit Deel 1 van het proefschrift is dat kennis, vaardigheden en attitude over schooltaalstimulerend gedrag niet vanzelf blijken te leiden tot specifiek gedrag in de praktijk.

Bovenstaande resultaten vormden het uitgangspunt voor de interventiestudie in Deel 2, waarin antwoord werd gegeven op de vraag hoe aanstaande leraren basisonderwijs effectief kunnen worden opgeleid in het

inzetten van schooltaalstimulerend gedrag tijdens de rekeninstructie. De interventie is ontworpen op basis van tien ontwerpcriteria voor effectieve programma's. De effectiviteit van de interventie werd onderzocht door gebruik te maken van het integratieve model van professionele groei van Clarke en Hollingsworth (2002). Het accent van de interventie lag op het aanleren en inoefenen van de schooltaalstimulerende strategieën. De pabostudenten werd gevraagd bewust schooltaalstimulerende strategieën te gebruiken in de stagepraktijk, dat te filmen, te analyseren en erop te reflecteren. De interventie werd ondersteund met een website, www.lesinschooltaal.nl. De resultaten van de interventiestudie laten zien dat het ontwikkelde interventieprogramma van positieve invloed kan zijn op het schooltaalstimulerend gedrag van pabostudenten. Er werd vastgesteld dat de interventie effectiever kan zijn als er beter aan bepaalde ontwerpcriteria wordt voldaan. Zo is van belang dat er samenhang is tussen de doelen van de interventie, de toetsing en de leeractiviteiten. In de praktijk is dit niet altijd het geval en zijn vakspecifieke doelen – gericht op rekenen/wiskunde – niet logisch verbonden met doelen die gericht zijn op schooltaalstimulerende strategieën. Het kan zijn dat studenten zich daardoor minder uitgenodigd voelen om dergelijke strategieën in te zetten tijdens de rekeninstructie.

De belangrijkste les die Dokter heeft voor lerarenopleiders, is dat het op de opleiding van belang is om niet alleen aandacht te besteden aan kennis, attitude en vaardigheden, maar ook aan het inoefenen van didactische vaardigheden. Hierbij is de stage noodzakelijk: studenten leren door bewust te handelen en door op hun handelen te reflecteren. Ze raadt opleiders aan om zelf ook schooltaalstimulerend gedrag voor te leven. Het advies aan de leraren om hun leerlingen vaker uit te dagen om schooltaal te produceren, geldt ook voor opleiders en hun studenten.

Auteur: Nanke Dokter, Fontys Hogeschool Kind en Educatie

Recensent: Rachel Verheijen-Tiemstra, Fontys Hogeschool Kind en Educatie

Referenties

Clarke, D., & Hollingsworth, H. (2002). Elaborating a model of teacher professional growth. *Teaching and Teacher Education*, 18(8), 947-967.

Harper, H., & Parkin, B., (2017). *Scaffolding academic language with educationally marginalised students*. Primary English Teaching Association Australia (PETAA).